Л. М. ТОМІЛЕНКО

Український мовно-інформаційний фонд НАН України, м. Київ, Україна

Електронна пошта: tomilenko@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0883-1250>

ГАЛУЗЕВА ЛЕКСИКА В «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВНИКУ» ЗА РЕДАКЦІЄЮ А. КРИМСЬКОГО ТА С. ЄФРЕМОВА: СПРОБА ЦІЛІСНОГО АНАЛІЗУ

У статті розглянуто українську галузеву лексику, зафіксовану в академічному «Російсько-українському словнику» (1924–1933 років) за редакцією А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова. За допомогою спеціального інструментарію, створеного на основі словника, підраховано й подано приблизну її кількість. Загалом маркованої лексики налічується понад п'ять відсотків (від усіх слів української частини). З'ясовано, що досліджуване лексикографічне джерело містить найбільше біологічних одиниць (зокрема ботанічної і зоологічної номенклатури), чимало подано медичної, хімічної, технічної, математичної, юридичної, фізичної, військової, геологічної тощо лексики. У запропонованій розвідці простежено основні граматичні, словотвірні, стилістичні та інші особливості галузевих лексем у порівнянні із сучасними відповідниками.

Проведене дослідження демонструє цілісну картину розвитку різних галузей знання в Україні в першій половині XX століття та формування їхнього термінологічного апарату. Значна частина розглянутої лексики ввійшла до реєстрів пізніших і новітніх загальномовних та термінологічних словників, довідників тощо і є надбанням сучасної науки. Однак у «Російсько-українському словнику» (1924–1933 рр.) міститься й чимало невідомих, рідковживаних, застарілих і т. ін. одиниць. Найбільше відмінних лексем виявлено у складі технічної галузі та юриспруденції, менше — в інших терміносистемах. Прикметно також, що для більшості царин, зафіксованих у розглянутому лексикографічному джерелі, поширеним явищем є синонімія. У деяких словникових статтях подано цілу низку різноманітних еквівалентів, зокрема й діалектних, застарілих, просторічних тощо.

На великому фактичному матеріалі продемонстровано процес розвитку української галузевої лексики, сталість та змінність її елементів упродовж століття.

Ключові слова: українська лексикографія, перекладна лексикографія, російсько-український словник, Агатангел Кримський, Сергій Єфремов, галузева лексика.

Українські дослідники, насамперед лінгвісти, термінознавці, починаючи з 90-х років, виявляють неабиякий інтерес до мовознавчої (зокрема й лексикографічної) спадщини першої третини XX ст., нерідко досить суб'єктивно оцінюючи надбання цього періоду. На всіх мовних рівнях помітними стають пуристичні тенденції, що виявляються насамперед в обмеженні впливів

Philologica LXXVII: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Bratislava. 87–94. [In Ukrainian].

Tomilenko L. (2017). Yurydychna terminolohiia v zahalnomovni leksykohrafi XX–XXI st. *Mova v profesiinomu vymiri: komunikatyvno-kulturnyi aspekt: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii.* (Kharkiv, 2017 October 19). Kharkiv, 187–189. [In Ukrainian].

SOURCES

- RUS-18 Ivanytskyi S., Shumlianskyi F. (1918). Rosiisko-ukrainskyi slovnyk: in 2 vols. Vinnytsia. [In Ukrainian].
- RUS-24–33 Elektronna versiia rosiisko-ukrainskoho slovnyka (1924–1933): A–P. (2007) / (O. Telemko, Ed.). Kyiv. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Krymskyi_Ahatanhel/Ros-ukr_akademichnyi_slovnyk/ (access date 26.02.2020). [In Ukrainian].
- SMU Dubrovskyi V. (1918). Slovnyk moskovsko-ukrainskyi. Kyiv. [In Ukrainian].

L. M. TOMILENKO

Ukrainian Lingua-Information Fund, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: tomilenko@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0883-1250>

SPECIAL TERMINOLOGY IN «A RUSSIAN-UKRAINIAN DICTIONARY» EDITED BY A. KRYMS'KYI AND S. YEFREMOV: AN ATTEMPT AT HOLISTIC ANALYSIS

The Ukrainian industrial language which was previously recorded in the “Russian-Ukrainian Dictionary” (1924–1933) edited by A. Krymskyi and S. Yefremov is dealt with in this specific article. With the help of the specially designed vocabulary-based tool the approximate number of such words has been estimated, which is over five percent from all the words of Ukrainian origin. It was found that the researched source of lexicography contained a large number of biological (including botanical and zoological nomenclature), medical, chemical, technical, mathematical, juridical, physical, military and geological vocabulary units. During the investigation process, the correlation of basic grammatical, word-forming, stylistic and other features of industry lexemes structure was well established. In addition, the comparative analysis with modern correspondences was implemented.

The conducted research highlighted a holistic picture of the development of different fields of knowledge in Ukraine in the early twentieth century as well as the formation of the terminological apparatus. The largest part of the abovementioned vocabulary was included in the databases of the latest linguistic and terminological dictionaries and consequently, became the property of contemporary science. However, the Russian-Ukrainian Dictionary of the years 1924–1933 also contained quite a number of extremely rare, unreported till now and outdated units. The most distinguished lexemes were found in technical and juridical fields of science. According to the research, the conception of synonymy can be discerned as the hallmark of the majority of recorded units of this lexicographic source. Some articles on vocabulary science provided a number of different equivalents that included a usage of dialects and obsolesces. The great factual material gathered in this research work demonstrated and evidenced the process of development of Ukrainian industrial vocabulary as well as the consistency and, in contrary, the variability of some of its elements over the centuries.

Keywords: Ukrainian lexicography, translated lexicography, Russian-Ukrainian dictionary, Agatangel Krymskyi, Serhiy Yefremov, industrial vocabulary.

Дата надходження до редакції — 16.03.2020

Дата затвердження редакцією — 18.03.2020